

base amb -r- sense vocal en llatí. En canvi, com que totes dues combinacions passen a -ir- en tots els dialectes d'Occitània, sembla segur que el prov. mod. *bradalà* 'baladrejar', provinent de *baladrar, amb metàtesi, i estrany a totes les fonts medievals, deu ser un catalanisme. —⁵ Resumeixo encara algunes dades importants però no catalanes. En castellà antic *baladro* «grito descomunal» es documenta molt en llibres de cavalleria (i poesies que els glossen), dels Ss. xv-xvi, port. *braado*, que després cau en complet desús, mentre que en català un mot *baladre* en aquest sentit es perdé més explícitament per la imminent confusió amb el nom de planta *baladre*. Sobre el cast. *baladrón* veg. el DCEC: ja Aldrete (*Origen de la L. Cast.*, 47r1) documentava la identificació amb l'horacià *balatrones*, que reapareix en Varró i 3 autors del Baix Imperi (documentació en RFisch, *ALLG* v, 62); d'altra banda Aldrete hi identifica la glossa de Festus, segons el qual valdria també «bullas luti», 'boles de llot': segurament amb més raó ell que els filòlegs recents com Brück, que voldrien veure-hi un mot independent (també Walde-H.) amb rebuscades etimologies prelatines: però com a terme despectiu i popular era fàcil passar de la idea de 'home fastigós, digne de menyspreu' a la idea ponderativa d'«esquitx de fang»; no manca d'interès saber que en parlars ultramarins el mot apareix en sentits o forma lleument distints: *baladrón* «malvado» a les Canàries [1846, *BRAE* VII, 333] i més aviat amb el matis més menys hostil de «pillo, granuja, canalla» (Millares; M. L. Wagner, *RFE* XII, 81), que s'acosta bastant al del mot llatí; una forma *baladrón* amb propagació de la nasal té curs avui en el Plata, Xile, Mèxic i Nicaragua (Cuervo, *Obr. Inéd.*, p. 206). En el català de l'extrem Sud sembla que s'usa *baladró*, -ona (cita d'Enric Valor en *AlcM*.) i Sanelo ja recollí *baladrons* 'baladrones', *baladró* 'pavero' (E36v6). La substitució sufixal del cat. *baladrer* s'estén fins a l'arag. *baladrero* «alborotador» (Borao). Sembla que el nostre verb s'estengui fins al romanès, en la forma *bărătă*, *bărăți*, *bărătăi* 'barallar-se'.

BALAFIAR, verb només català, amb el sentit fonamental de 'malbaratar' i inseparable dels substantius *balafi* i *balàfia*, d'origen incert; com que *tornar a balàfia* es deia a l'Edat Mitjana dels esclaus o captius escapats que tornaven si els prometien la salvació corporal, i la locució àrbiga *b al-āfiya* significava 'amb salut, en pau, amb perdó', *balàfia* sembla haver-se aplicat a possessions on els serfs restaven o retornaven amb llicència i integritat, i *balafiar* significaria primerament 'perdonar, eximir la despesa de totes les restriccions'. □ *1.ª doc.*: *balàfia*, c. 1395; del verb no registrem dades fins a la Renaixença (escr. de fi de segle; *balafiador*, 1839, Lab.).

El qual remet a la variant *esbalafiador*.¹ L'escassetat i data tardana de les il·lustracions literàries i lexicogràfiques² no deu ser enterament casual, car ni avui no és verb usat pertot i menys per tothom; però sí

amb més extensió geogràfica del que diu *AlcM*, no sols perquè en el País Valencià se sent a molts punts escampats d'un cap a l'altre, sinó perquè en el Principat el verb i algun substantiu de la família s'usen a bastantes comarques altres que l'Empordà. A part del Baix Ebre i Maestrat, on s'usa més aviat la variant amb *es-* i és d'on Labèrnia devia conèixer *esbalafiador*, el verb i el substantiu *balafi* són usuals a molts llocs i se'n troba força documentació literària: *balafiar* 'malgastar-se béns o diners, rebentar-se'ls' apareix més d'un cop en els escrits de l'alcoià J. Martí Gadea («en quatre dies hu han *balafiat* tot», *Terra del Xè* III, 82; *Diccionari* s. v.); «cap de trons y *balafiadora*, com tenia acreditat» (*AlcM*) en el *Pere Llarg* d'E. Girbal i Jaume (1923), que tot i provenir de Girona, visqué llargament a Alacant i el seu lèxic correspon més aviat al d'aquesta terra,³ i en altres comarques valencianes, certament, car el lèxic d'Escrig correspon més, en tota l'obra, a la seva comarca de Lliria que al valencià de la capital.

Que té força arrelament en diversos sectors de l'Empordà (potser no a la part Nord de la comarca) no consta solament a l'article pertinent de l'*AlcM*, perquè el fet que en el Baix Empordà vagi sofrir una deformació popular, fins en el llenguatge conservador d'Irene Rocas, la gran col·laboradora d'Alcover i de l'Institut a Llofriu, demostra que allí no era mot viatger i recent: «destruir la propietat, malgastar, cast. *derrochar*» es pronuncia allí *bənoʃià* amb una *u* deguda a contaminació dels parònims i parasinònims *vendre-s'ho tot* i *beneficiar*. D'altra banda sé que el verb s'usa també allí on consta l'ús dels substantius, i d'algun d'aquests tenim dades a Reus (*balafiador*), a Vic i en el Lluçanès, per més que inspirin algun dubte les definicions amb què es donen, però més aviat sobre si allà és mot conegut de tothom que sobre l'ús en aquests llocs.⁴ En tot cas *balafi*, encara que no figurí en el *Dfa*. ni ben definit pertot en l'*AlcM*, és un mot ben conegut, en el sentit de 'acte de malgastar' i àdhuc en 'el de malbaratar una cosa abusant-ne (o donant-la a baix preu?)' en llocs diversos, i és de creure que el verb *balafiar* —més generalment conegut— s'usa també en aquells.

En dono proves literàries i localitzades: en el sentit de 'despesa excessiva' ja vaig apuntar-me'l en el Lluçanès (Olost), el 1935, en la frase «no en feia cap *balafi*, per'xò». D'aquell gran escriptor i enraonamentari que fou Marian Vayreda en tenim belles autoritats, que ens el mostren en tota una ampla gamma semàntica i estilística: «la meua estimada... ses fesomies xuclades y malaltisses me donaven la idea del *balafi* de la seva joventut», descriu en l'episodi culminant de *La Punyalada* ponderant el marciment, la destrossa, que ha deixat en la captiva la seva feréstega defensa contra els atemptats, anys a través, per mà dels trabucaires;⁵ i en usos més pedestres en les obres dels juvenils: «aquell *balafi* de joyes veyes y ornamentals sagrats, penyores de totes les antigues payrals de la rodalia, adinçrades per a provchir-se de quatre trastos de quincalla», *Sang Nova* IV, v, p. 278; «si pu-